

TRONDHEIM KOMMUNE
Tråanten tjælte

Lokal handlingsplan mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Foto: Geir Hageskal

Innholdsfortegnelse

[Innholdsfortegnelse](#)

[Innledning](#)

[Negativ sosial kontroll](#)

[Æreskultur](#)

[Status i Trondheim](#)

[Ansattes plikt](#)

[Handlingsplan](#)

[Mål 1 Oppdage og varsle ved mistanke om de alvorligste utslagene av negativ sosial kontroll](#)

[Mål 2 Bidra til mindre utøvelse av negativ sosial kontroll på gruppe- og samfunnsnivå](#)

[Mål 3 Konkrete tiltak på tjenestenivå for å bistå ofre for negativ sosial kontroll og æresvold](#)

Planen er utarbeidet av:

Reza Monajemi

Henriette Lysholm Winnberg

Erlend Brandal

Innledning

Bystyret vedtok enstemmig i møte 30.3.2023 [Lokal handlingsplan mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll](#). Med utgangspunkt i kommunedirektørens saksutredning, gis innledningsvis noen sentrale fakta og problemstillinger om æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Handlingsplanen består av mål og tiltak og retter seg til ulike kommunale tjenesteområder samt dialog og samarbeid med andre offentlige virksomheter og organisasjoner.

Negativ sosial kontroll

I følge [Nasjonal handlingsplan om Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(2021-2024\)](#) defineres negativ sosial kontroll som “press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid.”

Handlingsplanen eksemplifiserer hva negativ sosial kontroll kan omhandle. Sosial kontroll kan omhandle “den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, kjæreste og ektefelle, og til å be om helsehjelp.”

Vold kan defineres som enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får vedkommende til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre den en vil (Isdal, 2000). Vold kan være fysisk, psykisk, verbalt, materiell/økonomisk, seksuell og latent.

Æreskultur

Flere ikke-vestlige samfunn har æreskodeks; et sett av regler som spesifiserer hva som gir ære og hva som kan føre til tap av ære. Ære er både personlig og kollektivt. Skam og ære er knyttet til familien og gruppen, og hensyn til kollektivet går foran individuelle rettigheter.

Vold kan defineres som enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får vedkommende til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre den en vil (Isdal, 2000). Vold kan være fysisk, psykisk, verbalt, materiell/økonomisk, seksuell og latent.

Æresrelatert vold er æreskultur i sin alvorligste form. Æresrelatert vold defineres som “vold utløst av familiens eller gruppens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse.” Æresrelatert vold forekommer “i familier og grupper hvor individet forventes å innordne seg kollektivet, og hvor patriarkalske æresnormer står sterkt.” (Nasjonal handlingsplan ref.)

Videre beskrives at “Alle familiemedlemmene har et ansvar for at familien og gruppen har et godt rykte. Jenter og kvinner er særlig utsatt fordi familiens eller gruppens ære er knyttet til kontroll av kvinners seksualitet, og fordi uønsket adferd kan påføre hele familien eller gruppen skam. Æresrelatert vold kan omfatte flere handlinger som negativ sosial

kontroll og tvangsekteskap, men også andre voldsuttrykk som nedverdigelser, trusler, utstøtelse og annen psykisk vold, fysisk vold og drap.”

Tvangsekteskap, barneekteskap og kjønnslemlestelse kan også betegnes som ulike former for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Disse handlingene er forbudt ved lov.

Status i Trondheim

Det er relativt få saker registrert hos politiet som er relatert til negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold. De sakene som er registrert ser ofte ut til å bære preg av alvorlige handlinger og påtale i rettssystemet.

I samtaler med minoritetsrådgivere ved videregående skoler, ansatte ved Trondheim voksenopplæringssenter og andre aktører på feltet, kommer det imidlertid frem at negativ sosial kontroll er utbredt. Minoritetsrådgivere har mange eksempler og konkrete saker som kan defineres som en form for negativ sosial kontroll.

Trondheim voksenopplæringssenter, Trovo sier også at i enkelte klasser kan det være mistanke om at det pågår negativ sosial kontroll mellom elever fra samme land. I barnehager og skoler kan den sosiale kontrollen komme til uttrykk ved at barn ikke får delta i svømming med barn av motsatt kjønn, eller at de ikke får delta på klassesaker, klassefester og bursdager. Det er også grunn til å tro at det i mange familier forekommer ulike former for vold som del av oppdragelsen. Selv om det ikke foreligger pålitelig statistikk om status, gir observasjonene og de konkrete sakene som kan bekreftes grunn til bekymring om at det forekommer negativ sosial kontroll og æresrelatert vold på ulike måter i ulike minoritetsgrupper.

Alle kommunalt ansatte som får mistanke- eller kunnskap om æresrelatert vold, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse plikter å varsle om dette (straffeloven § 196).

Ansattes plikt

Alle kommunalt ansatte som får mistanke- eller kunnskap om æresrelatert vold, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse plikter å varsle om dette (straffeloven § 196).

Her er varslingsplikten den samme som for annen alvorlig vold og/ eller overgrep. Relevante enheter må ha kvalitetssikrede varslingsrutiner på plass. Disse sakene er kompliserte og utfordrende og krever god kompetanse for å kunne håndteres på en måte som best ivaretar dem som er utsatt.

Ansatte må derfor få mulighet til kompetanseheving slik at de blir satt i stand til å gjenkjenne og avdekke disse alvorligste utslagene av æreskultur og negativ sosial kontroll.

Viktigheten av tiltak mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Det gjøres mye godt arbeid på dette området i kommunen, både innen fagmiljøene og frivillige organisasjoner. Mye av arbeidet med denne planen har handlet om å få oversikt over hva som allerede finnes, og se hva som eventuelt mangler. Det finnes per i dag ingen enkel måte å få oversikt over det totale tilbudet på. Informasjonen ut mot befolkningen er også mangelfull. Siden dette angår svært mange ulike kommunale enheter er det et behov for bevisstgjøring og kompetanseheving blant ansatte. Mange vet ikke hva de skal se etter, ei

heller hvem de skal kontakte ved mistanke om negativ sosial kontroll eller æresvold.

Det må være et mål å få til en mer åpen dialog om temaet. I arbeidet med planen opplever vi at dette er et spesielt krevende tema for mange mennesker. Siden negativ sosial kontroll ofte observeres i innvandremiljøer eller små lukkede religiøse miljøer, er det særlig viktig at temaet behandles med varsomhet. Dette er miljøer som allerede rammes av fordommer og stereotypiske oppfatninger, og ytterligere marginalisering må unngås.

Avstanden fra en æreskultur til en mer individfokusert kultur kan være lang, og videreføring av hjemlandets æreskultur skjer nok ofte ubevisst og sannsynligvis i beste mening. Den negative sosiale kontrollen er en helt nødvendig komponent i en slik kultur. Vi står overfor en større holdningsendring, og holdningsendringer tar tid. Kommunen har tatt imot, og fortsatt vil ta imot flyktninger. Mange flyktninger kommer fra land med denne type æreskultur. Dette medfører at holdningsarbeidet må være kontinuerlig. Parallelt er det avgjørende at vi har et hjelpeapparat som er i stand til å bistå de individene som utsettes for negativ sosial kontroll på en god måte. Det viktigste vil alltid være å ha gode varslingsrutiner og et sikkerhetsnett på plass for å sikre frihet fra vold.

Temaet æreskultur og negativ sosial kontroll er allerede en del av kommunens introduksjonsprogram og blir berørt av norsk og samfunnsfagopplæringen. Flyktningehelseteamet har også særlig fokus på dette og alle flyktninger med barn tilbys kurs i International Child Development Programme ICDP.

Prosjektet Tilhørighet i Trondheim har rettet spesielt fokus på skeive flyktnings situasjon, og den til dels massive negative sosiale kontrollen denne gruppen utsettes for. Det har vært gjennomført tverrfaglige kompetansehevingsdager for ansatte i Trondheim kommune, og dette arbeidet fortsetter ut 2022. Erfaringene fra prosjektet kan være nyttige i utarbeidelse av plan for kompetanseheving og holdningsarbeid også rundt spørsmålet om negativ sosial kontroll generelt.

I arbeidet med planen ble det tydelig at det er et stort behov for et sted kommunalt ansatte kan henvende seg for rådgivning og bistand i møte med saker som omhandler negativ sosial kontroll. Hjelpetiltakene finnes, men det er vanskelig å få oversikt over dem. Videre understrekes viktigheten av at kompetansen Trondheim krisesenter har opparbeidet seg på feltet gjøres bedre kjent og at Krisesenteret inviteres inn i ulike samarbeidsforum, og i forbindelse med skolering av kommunalt ansatte.

Frivillige organisasjoner/landorganisasjoner og religiøse menigheter er en viktig ressurs og kan fungere som en formidler av kunnskap. Disse kan også være brobyggere og tilretteleggere for dialog om temaet æreskultur og negativ sosial kontroll mellom fagmiljøene, myndighetene og innbyggere. Kommunen har flere kanaler for dialog og samarbeid med religiøse menigheter, frivillige- og landorganisasjoner. De etablerte arenaene må brukes for å sette søkelys på temaene æreskultur og negativ sosial kontroll. Problemstillingens spesielle art forutsetter at dialogen bærer preg av kunnskap og varsomhet, men også tydelighet med hensyn til samfunnets krav og normer for uakseptable handlinger.

Kommunedirektøren vurderer dialogen med både religiøse menigheter og frivillige- og landorganisasjoner som god og mener det finnes et godt grunnlag for videre samarbeid for å jobbe med æreskultur og negativ sosial kontroll. Æresrelatert vold og negativ sosial

kontroll endres kun ved at enkeltpersoner tar et oppgjør med denne type handlinger og atferd. Nettverket for frivillighet og inkludering med mange deltakende organisasjoner samt Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn STL er to etablerte arenaer for dialog og konkret innsats for å endre uønsket utvikling i den sammenheng.

Det er også mulighet gjennom de ulike tilskuddsordningene som kommunen forvalter å sette fokus på temaet og stimulere til økt innsats for å bekjempe negativ sosial kontroll gjennom frivillige organisasjoner/landsorganisasjoner.

Handlingsplan

Mål 1 Oppdage og varsle ved mistanke om de alvorligste utslagene av negativ sosial kontroll

- Barn og unge som sendes ut av landet mot sin vilje
- Mistanke om planlagt eller gjennomført kjønnslemlestelse
- Mistanke om tvangsekteskap
- Mistanke om eller kjennskap til vold

Tiltak	Ansvar
1 Kompetanseheving i form av kursing av ansatte i relevante enheter herunder helsepersonell	Kommunedirektøren med bistand fra Flyktningenheten Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen og Enhet for psykisk helse og rus ved Kriesesenteret i Trondheim
2 Innføre varslingsrutiner i skoler, barnehager, barne- og familietjenester, helse - og velferdstjenester og NAV	Kommunedirektøren De enkelte enhetene.
3 Det etableres en ressursgruppe bestående av sentrale fagpersoner i kommunen. Gruppen skal bistå ansatte på enheter som møter brukere som er kan være utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Koordinering av arbeidet legges til Uteseksjonen. Aktuelle enheter i ressursgruppen; Kvalifiseringssenter for innvandrere INN, Flyktningehelseteamet, Barne og familietjenesten Midtbyen v/Uteseksjonen, SLT-koordinator, Enhet for psykisk helse og rus/Kriesesenteret, Fagenhet for oppvekst og utdanning. Ressursgruppen kan ved behov suppleres. Fagpersoner fra blant annet politiet, RVTS Midt og Trøndelag fylkeskommune inviteres til å delta i ressursgruppen.	Kommunedirektøren med bistand fra Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen.

4	Tilbud om kompetanseheving for ansatte og andre i frivillige organisasjoner og landorganisasjoner	Kommunedirektøren med bistand fra Kulturenheten, Flyktningenheten, Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen
---	---	--

Mål 2 Bidra til mindre utøvelse av negativ sosial kontroll på gruppe- og samfunnsnivå

- Kontinuerlig holdningsarbeid og dialog med berørte miljøer

Tiltak		Ansvar
1	Kontinuerlig dialog med religiøse miljøer og landorganisasjoner herunder Nettverk for frivillighet og inkludering	Flyktningenheten ved Dialogsenteret Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen
2	Holdningsskapende arbeid rettet mot fedre i minoritetsmiljøer	Flyktningenheten ved Dialogsenteret Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen
3	Holdningsskapende arbeid rettet mot gutter og unge menn	Flyktningenheten ved Dialogsenteret Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen Barne og familietjenesten Omsorgsenheten

4	Informasjon og økt kunnskap om kvinner og jenters rettigheter i minoritetsmiljøer	Flyktningenheten ved Dialogsenteret Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen Enhet for psykisk helse og rus ved Krisesenteret i Trondheim Trondheim voksenopplæringscenter TROVO
5	Sette fokus på skeive flyktnings situasjon.	Flyktningenheten ved Dialogsenteret
6	Bruke eksisterende tilskuddsordning til frivillige organisasjoner mot negativ sosial kontroll. <u>Etter innspill fra mangfoldsrådet:</u> Ved vurdering og tildeling av tilskudd, skal det legges stor vekt på tiltak som samtalegrupper/andre tiltak om temaet æresrelatert vold og negativ sosial kontroll som ledes av ungdom.	Kulturenheten
7	Økt informasjon, råd, veiledning og støtte til aktuelle organisasjoner.	Kulturenheten Flyktningenheten ved Dialogsenteret

Mål 3 Konkrete tiltak på tjenestenivå for å bistå ofre for negativ sosial kontroll og æresvold

Tiltak	Ansvar
1 Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk på grunn av æresrelatert vold og/eller negativ sosial kontroll. Dette gjennom blant annet samarbeid med Kirkens bymisjon ved prosjektene "Søster til søster og Bror"	Enhet for psykisk helse og rus ved Kriesesenteret i Trondheim Barne og familietjenesten Midtbyen ved Uteseksjonen
2 Rette en anmodning til Bufdir for vurdering av separate meglingsamtaler på familievernkontoet der det foreligger mistanke om negativ sosial kontroll. Vurderingen bør også omhandle saker der det ikke foreligger anmeldelse eller besøksforbud.	Kommunedirektøren
3 Utvikle enkle muligheter på flere språk for å melde bekymring til hjelpeapparatet via kommunens nettsider	Enhet for kommunikasjon, administrasjon og innbyggerkontakt EKAI.
4 Kontinuerlig kvalitetssikring av begrepsbruk i saker som omhandler negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.	Tolketjenesten
5 <u>Etter innspill fra Trondheim eldreråd:</u> Det gjennomføres egne kurs for eldre innvandrere om deres økonomiske og juridiske rettigheter som selvstendig innbygger i Trondheim. Det gjennomføres minst en samtale med eldre medlemmer i nybosatte familier uten rett til introduksjonsprogram der det skal settes fokus på deres livssituasjon som eldre familiemedlem og deres trygghet.	Flyktningenheten ved Dialogsenteret Flyktningenheten og/eller NAV der dette er aktuelt

6	<u>Etter innspill fra kommunalt råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne:</u> Det gjennomføres minst en samtale for nybosatte flyktninger med nedsatt funksjonsevne der ivaretagelse av den funksjonsnedsattes rettigheter er tema. I samarbeid med aktuelle interesseorganisasjoner / brukerorganisasjoner og i henhold til CRPD (funksjonsevnekonvensjonen), gjennomføres kurs om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne og deres pårørende.	Flyktningenheten ved Dialogsenteret og Flyktningehelseteamet
7	Etter innspill fra Trondheim studentråd: Kommunens informasjon om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold gjøres lett tilgjengelig for utenlandske studenter og deres familier. Dette skal skje i samarbeid med NTNU og Studentsamskipnaden i Trondheim Sit. Utenlandske studenter og deres familier skal ved behov få samme informasjon og bistand om æresrelatert vold og negativ sosial kontroll.	Flyktningenheten ved Dialogsenteret i samarbeid med NTNU og Sit

www.trondheim.kommune.no